

THESIS XXVIII.

Actus spei christiana est certissimus ex parte Dei, cuius promissiones non fallunt, et virtus nunquam deficere potest. Est etiam ad iustificationem necessarius eadem necessitate qua est necessaria fides.

§ 1.

Proprie loquendo, certitudo est firmitas applicationis ad obiectum intellectus quod est verum. Est igitur essentialiter in sola vi cognoscitiva, et nonnisi secundum participationem quamdam derivatur ad actus voluntatis. « Certitudo invenitur in aliquo dupliciter, scilicet essentialiter et participative. Essentialiter quidem invenitur in vi cognoscitiva; participative autem in omni eo quod a vi cognoscitiva movetur infallibiliter ad finem suum. Secundum quem modum dicitur quod natura certitudinaliter operatur, tamquam mota ab intellectu divino certitudinaliter movente unumquodque ad suum finem. Et sic etiam spes certitudinaliter tendit in suum finem, quasi participans certitudinem a fide quae est in vi cognoscitiva (¹) ». Porro duplice certitudini fidei duplex quoque correspondet certitudo in spe. Est enim primo certitudo fidei quae dicitur infallibilitatis, cui in spe respondebit certitudo quam *infrustrabilitatis* vocare possumus. Est praeterea certitudo fidei quae dicitur indubitabilitatis, cui in spe respondebit certitudo quae sat convenienter *infaesibilitatis* appellaretur.

Dicendum ergo, spem christianam esse certissimam ex parte sui obiecti formalis quod est Deus fidelissimus in promissis, et in omnipotencia indeficiens; esse tamen incertam ex parte possibilis defectus liberi nostri arbitrii, vel quod idem est, ex parte conditionum quae a nobis requiruntur, uti contra inanem Protestantium fiduciam declaravit Tridentinum (²). Unde scriptum

(¹) S. Thom. Q. 18, a. 4.

(²) Trident. Sess. 6, cap. 9 et can. 16.

est i Cor. X-12: *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* Et Philipp. II-12: *Cum metu et tremore vestram salutem operamini.* Sed quia unumquodque simpliciter iudicatur secundum suum formale principium, non autem secundum conditiones quae sunt ex parte subiecti requisitae, ideo concludendum est, spem theologicam esse simpliciter certam, iuxta definitionem Magistri quam affert S. Thomas, Q. 18, a. 4, in arg. Sed contra: *Spes, inquit, est certa expectatio futurae beatitudinis.*

§ 2.

De necessitate autem actus spei ad iustificationem, breviter dico quod in eodem ordine invenitur ac necessitas ipsius fidei. Dicit enim Tridentinum, Sess. 6, cap. 6: « Disponuntur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati divina gratia et adiuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse quae divinitus revelata et promissa sunt, atque illud in primis, a Deo iustificari impium per gratiam eius, per redemptionem quae est in Christo Iesu, et dum peccatores se esse intelligentes, a divinae iustitiae timore quo utiliter convertiuntur, ad considerandam Dei misericordiam se convertendo, in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore ». Et infra, Sess. 14, cap. 4, idem Concilium docet contritionem imperfectam cum spe veniae, esse donum Dei quo poenitens adiutus viam sibi ad iustitiam parat.

Caeterum ratio theologica in aperto est. Adultis enim necessaria est quaedam conversio ad Deum auctorem iustificationis, iuxta illud Zach. I-3: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos.* Sed actualis conversio ad Deum auctorem iustificationis intelligi omnino nequit absque motu spei sese protendentis in ipsum, tanquam in eum a quo omne donum perfectum, et ipsa iustificatio quae semen est futurae gloriae, descendit. Et ideo apostolus fidem definit in ordine ad spem, cum ait: *Est autem fides sperandarum substantia rerum, quasi fidei necessitatem adstruens secundum quod est spei fundamentum.*

nitentia, vel gloriam cum finali perseverantia in peccato. Utroque enim modo avertitur homo ab eo quod est proprium spei christiana fulcimentum, ut concludit S. Thomas Q. 21, a. 1 ad 3um. Constat tamen, huiusmodi praesumptionem vix inveniri apud homines, et fere versari intra fines metaphysicae considerationis. Remanent ergo in praxi aliae praesumptionis species quae sunt solum praeter spem theologicam; cuiusmodi est praesumptio eius qui temere sperat id quod absolute non disconvenit Deo, sed tamen non est promissum ab ipso, puta spatium poenitentiae in extremo vitae, et hac de causa ad hoc usque tempus differt poenitentiam, nihilque curat de salute. Et per huiusmodi praesumptionem spem non destrui, satis superque videtur esse manifestum ⁽¹⁾.

Sed iam considerandum est de praecepsis pertinentibus ad spem, et videndum praesertim utrum detur in praesenti vita aliquis perfectionis status, a quo actus spei tanquam perfectioni repugnans excludatur. De quo sit sequens propositio.

THESIS XXX.

Actus spei cadit sub pracepto quamdiu in hac mortali vita peregrinamur a Domino. Hinc non datur tam altae perfectionis status in quo ille actus locum amplius non habeat, et ab homine christiano non debeat sancte et meritorie exerceri.

Hic tangitur error saeculo XVII damnatus in Quietistis et Semiquietistis. Quietistae autem dicti sunt a quiete seu indifferencia circa propriam salutem. Reponebant enim summum chri-

⁽¹⁾ Nota etiam quod quandoque praesumptio dicitur quod praesumptio non est. « Dicendum, inquit S. Thomas Q. 21, a. 2 ad 3um, « quod peccare cum proposito perseverandi in peccato sub spe veniae, « ad praesumptionem pertinet, et hoc non diminuit, sed auget peccatum. « Peccare autem sub spe veniae quandoque percipiendae cum propo- « sito abstinenti a peccato, et poenitendi de peccato, hoc non est « praesumptionis; sed hoc peccatum diminuit, quia per hoc videtur « habere voluntatem minus firmatam ad peccandum ».

stianae perfectionis apicem ac fastigium in quadam passivitate excludente omne desiderium beatitudinis, omnem activitatem in bonis operibus faciendis, imo omnem resistantiam ad tentationes et foedissimas etiam suggestiones diaboli. Horum dux fuit Michael de Molinos, cuius propositiones ab Innocentio XI in constitutione *Caelestis Pastor* damnatae sunt tamquam haereticae, suspectae, erroneae, scandalosae, blasphemae, piarum aurium offensivae, temerariae, christiana disciplinae relaxativa, eversiva, et seditiones respective ⁽¹⁾. — Semiquietistae vero abhorrebat omnino a foedis consequentiis quas ex suo principio deducebat Molinos. Adhuc tamen eidem principio quadantenus adhaerebant, pro quanto ponebant statum quemdam habitualem charitatis purae et perfectionis consummatae, in quo iam manet exclusus omnis actus pro motivo habens proprium interesse etiam spirituale, nullamque amplius partem haberet sive timor poenarum aeternarum, sive caelestis beatitudinis desiderium, et qui in hoc desiderio fundatur spei christiana actus. In his eminebat Fenelonius Cameracensis archiepiscopus, cuius propositiones ab Innocentio XII in Brevi *Cum alias* damnatae sunt, non quidem ut haereticae, sed tanquam temerariae, scandalosae, male sonantes, piarum aurium offensivae, in praxi perniciose, ac etiam respective erroneae ⁽²⁾.

— Haec igitur doctrina, pro ea parte qua derogat obligationi ac perfectioni spei christiana, sequentibus argumentis excluditur.

Et primo quidem excluditur per Scripturae auctoritatem. Ad omnes enim sine exceptione, et ex consequenti ad eos quoque qui altissimas perambulant perfectionis vias, pertinet illud apostoli, Rom. XII-9: *Odientes malum, adhaerentes bono, spe gaudentes.* Et rursus, 1 Thess. V-8: *Nos autem qui diei sumus, sobrii simus, induti loricam fidei et charitatis, et galeam spem salutis.* Et rursus, Tit. II-II: *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem et saecularia desideria, sobrie et iuste et pie vivamus in hoc saeculo, ex-*

⁽¹⁾ Enchirid. n. 1088, seq.

⁽²⁾ Enchirid. n. 1193, seq. — Historiam controversiae vide apud Wirceburg. de Virt. n. 272.

spectantes beatam spem. Sed et Paulus ipse a culmine perfectionis non excidebat, cum scribebat ad Rom. VIII-25: *Sed et nos ipsi primitias spiritus habentes, et ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei exspectantes, redemptionem corporis nostri; spe enim salvi facti sumus.* Unde Ioannes in prima sua epistola III-3, ait quod omnis qui spem beatitudinis habet, *sanctificat se sicut et ille (Deus) sanctus est.* Denique petitiones orationis dominicae procul dubio sunt pro omnibus, et non est ibi desiderium expressum quod a summa perfectione sit quovis modo alienum, cum oratio ista a Christo Domino tradita sit tanquam informativa totius nostri affectus, et regula omnium rectarum voluntatum ⁽¹⁾. Porro in oratione dominica, postquam petitum est ut sanctificetur nomen Dei, quod pertinet ad affectum charitatis, petitur ut adveniat regnum eius, quod pertinet ad desiderium beatitudinis. « Finis noster Deus est, in quem noster affectus tendit duplice. Uno quidem modo, prout volumus gloriam Dei; alio modo, secundum quod volumus frui gloria eius; » quorum primum pertinet ad dilectionem qua Deum in seipso diligimus, secundum vero pertinet ad dilectionem qua diligimus nos in Deo. Et ideo prima petitio ponitur: *Sanctificetur nomen tuum, per quam petimus gloriam Dei.* Secunda vero ponitur: *Adveniat regnum tuum, per quam petimus ad gloriam regni eius pervenire* » ⁽²⁾.

Excluditur deinde idem ille error argumentis theologicis. Nam si esset in hac vita aliquis perfectionis status qui spei christiana exercitium amplius non compateretur, hoc esset vel propter imperfectionem spei, vel propter puritatem charitatis, vel propter requisitam in viris perfectis indifferentiam de propria salute. Atqui singula haec rationum capita removenda sunt, partim quidem ut inefficacia ad intentae probationis effectum, partim vero ut falsitatis plena.

⁽¹⁾ « In oratione dominica non solum petuntur omnia quae recte desiderare possumus, sed etiam eo ordine quo desideranda sunt, ut sic haec oratio non solum instruat postulare, sed etiam sit informativa totius nostri affectus ». Ita S. Thomas in 2-2, Q. 83, a. 9.

⁽²⁾ S. Thom., ibid.

In primis ex imperfectione spei nulla conclusio. Re enim vera spes, qua parte dicit inhaesione ad Deum, cuius auxiliatrici potentiae innititur, habet omnimodam virtutis perfectionem, ut iam ostensum est, eamque tot tantisque encomiis in Scripturis celebratam, ut si scribantur per singula, ne integrum quidem volumen arbitrer posse sufficere. Qua autem parte importat amorem concupiscentiae erga Deum, imperfecta quidem dicitur comparatione perfectioris amoris benevolentiae sive amicitiae, minime vero absolute secundum se, quemadmodum aperte constat tum ex dictis in thes. 27, tum etiam ex hoc quod concupiscentiae amor procul dubio manet in beatitudine aeterna, in qua tamen omnis defectus evacuatur, teste apostolo 1 Cor. XIII-11. Restat ergo ut positiva spei imperfectio sese adaequate teneat ex ea parte qua spes dicit desiderium rei non habitae, et prosecutionem boni nondum possessi. Verumtamen huiusmodi imperfectio essentialis est statui viae, et eiusdem prorsus ordinis cum imperfectione fidei, quatenus scilicet spes de non habitis est, sicut fides de non visis. Eodem igitur pacto quo non datur in hac vita, tam altae perfectionis status in quo non debeat exerceri fides, ita quoque non datur in quo non debeat exerceri spes.

Rursus ex puritate charitatis nihil. Nam puritas charitatis in hoc est, quod ab eius proprio actu absit motivum proprii interesse, aut si de perfecto eius *statu* loqui velimus, in hoc quod nihil admittatur de iis quae praeter finem eius sunt, eiusque motum nata sunt retardare; non autem in hoc quod excludantur alii actus sub eius ordine existentes. Atqui actus spei procul dubio stat sub fine charitatis, sicut et ipsa beatitudo quam prosequitur, praesertim cum beatitudo exhibeat conditionem illam in qua sola praeceptum diligendi Deum ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota fortitudine poterit perfecte adimpleri ⁽¹⁾. Cae-

⁽¹⁾ « Augustinus dicit in 1. de perfectione iustitiae, c. 8, quod in plenitudine charitatis patriae praeceptum illud implebitur: *Diliges Dominum Deum tuum etc.* Nam cum aliquid adhuc est carnalis concupiscentiae quod continendo frenetur, non omnino ex tota anima diligitur Deus... Et ideo plene et perfecte in patria implebitur hoc praeceptum; in via autem

terum ne dicas quod affectus spei est mercenarius, adeoque cum perfectione charitatis incompossibilis. Omnino enim negandum hoc est, si ly *mercenarius* secundum communem acceptiōē in malam partem sumatur. Nam mercenarius ille est qui nobilis ordinat ad vilius, puta opera spiritualia ad commoda temporalia.⁽¹⁾, non autem qui beatitudinem a Deo exspectat, et hanc ipsam beatitudinem ulterius ordinat ad Deum propter se super omnia glorificandum, proindeque ad Deum sub ratione finis simpliciter ultimi, cuius gratia sunt quaecumque praeter ipsum sunt vel esse possunt. Et ideo, cum dicit apostolus quod charitas non querit quae sua sunt⁽²⁾, id quidem intelligendum primo, in quantum charitas actu suo elicto diligat gratuito Deum et proximum, deinde vero in quantum minime permittit ut homo proprium interesse querat inordinato et egoistico modo. At si ordinate volumus proximo bonum, quanto magis nobismetipsis, cum unusquisque ex lege tum naturae tum gratiae semetipsum diligere debeat plus quam proximum.

Neque tandem ulla repetitur ratio ex requisita in viris perfectis indifferentia circa beatitudinem et salutem. Haec enim indifferentia est penitus impossibilis, loquendo de beatitudine in communi, et plane peccaminosa, loquendo de beatitudine prout vere in Deo est⁽³⁾. Insper tollit ex natura etiam rei, conditionem absolute requisitam ad charitatem, ut per sequentia videbitur. Denique, frustra esset qui opponeret illud Moysis Exod. XXXII-31: *Obsecro, peccavit populus iste peccatum maximum; aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti;* vel illud Pauli Rom. IX-3: *Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis qui sunt congnati mei secundum carnem.* Nam si quis bene consideret, in his nihil plus est quam emphatica atque hyperbolica amoris expressio, ut hic locum habeat

« impletur, sed imperfecte; et tamen in via tanto unus alio perfectius implet, quanto magis accedit per quamdam similitudinem ad patriae perfectionem ». S. Thom. 2-2, Q. 44, a. 6.

⁽¹⁾ Ioan. X-12, seq.

⁽²⁾ 1 Cor. XIII-5.

⁽³⁾ Cf S. Franciscum Salesium, Traité de l'amour de Dieu, I. 9, c. 4.

illud Bernardi, Serm. 67 in Cantic. n. 3: « Affectus locutus est, « non intellectus, et ideo non ad intellectum ».

Quanto igitur melius dicemus cum Augustino epist. 140, c. 26, quod iustus consummatae perfectionis ac sanctitatis affigitur mysticae cruci, in qua illa est latitudo et longitudo et altitudo quam commemorat apostolus ad Ephes. III-17. « Nam latitudo est in eo ligno quod transversum desuper figitur; hoc ad bona opera pertinet, quia ibi extenduntur manus. Longitudo in eo quod ab ipso ligno usque ad terram conspicuum est; ibi enim quodammodo statur, id est, persistit et perseveratur, quod longanimitati tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte quae ab illo quod transversum figitur, sursum versus relinquitur, hoc est ad caput crucifixi, quia bene sperantium superna exspectatio est »; exspectatio nimur aeternae quae in supernis est beatitudinis. Et hoc totum agitur quamdiu in hac nostra peregrinatione fides per dilectionem operatur. « In futuro autem saeculo perfecta et plena charitas sine ulla malorum tolerantia, non fide credit quod non videt, nec spe desiderat quod non tenet; sed in aeternum veritatis incommutabilem speciem contemplabitur, cuius sine fine quietum opus erit, laudare quod amat, et amare quod laudat ».

QUAEST. XX-XXII.

DE VITIIS SPEI OPPOSITIS
ET DE PRAECEPTIS AD EAM PERTINENTIBUS.

Deinde considerandum est de vitiis spei oppositis, de quibus S. Thomas in Qq. 20 et 21. Substantia autem doctrinae sequenti propositione comprehenditur.

THESIS XXIX.

¶ Duo sunt peccata spei theologicae directe opposita, per quae infusus habitus destruitur. Primum est desperatio; alterum est praesumptio qua quis quocumque modo a divina virtute auxiliatrice avertitur. Caeterae vero praesumptionis species quaes eiusmodi aversionem non continent, sunt potius praeter quam contra spem theologicam, et ideo amissionem eius non causant.

Hic nota quod spes concomitante amittitur per infidelitatem, quia sine fide non potest omnino permanere. Sed de infidelitate satis est dictum in superioribus, et praesens sermo ea sola peccata complectitur quae cum spe theologica directam habent oppositionem.

Primo ergo ponitur desperatio. Est autem desperatio actus quo quis abiicit spem de caelesti beatitudine obtinenda: vel quia eam amplius non reputat bonum arduum desiderabile, et ideo fastidit et contemnit eam; vel quia eam amplius non reputat bonum sibi possibile, et ideo confidentiam obtinendi deponit, quasi a divina misericordia, pietate, et opitulatione exclusus. Interest autem inter hos duos modos, quia nonnisi in secundo propriissime invenitur desperationis ratio, quae in communi hominum intellectu importat quemdam recessum a re desiderata propter aestimatam impossibilitatem adipiscendi. Unde desperatione praesupponit desiderium, sicut et spes; de eo enim quod sub-

desiderio nostro non cadit, neque spem neque desperationem habere dicimus, inquit S. Thomas in 1-2, Q. 40, a. 4 ad 3um. Et haec quidem, quantum est ex usitata vi et ratione nominis. Nunc autem si de desperatione loquamur secundum quod dicit quidquid spei theologicae opponitur per defectum, manifestum est quod comprehendit quoque peccatum quo homo positive fastidit futuram beatitudinem, eamque excludit a desiderio suo. Unde S. Thomas in praesenti, Q. 20, a. 4, hunc etiam recenset desperationis modum, eique potissimam causam assignat luxuriam dicens: « Ad hoc quod bona spiritualia non sapiant nobis « quasi bona, vel non videantur nobis quasi magna bona, prae- « cipue perducimur per hoc quod affectus noster est infectus « amore delectationum corporalium, inter quas praecipue sunt « delectationes venereae; nam ex affectu harum delectationum « contingit quod homo fastidit bona spiritualia, et non sperat « ea quasi quaedam bona ardua. Et secundum hoc desperatione « causatur ex luxuria » (¹).

Deinde desperationi adiungitur etiam praesumptio; sed hic discretione quam maxime opus est. Praesumptio enim generatim loquendo, nihil aliud est quam spes quaedam inordinata, et huius spei inordinatio esse potest *contra* spem theologicam, aut tantum *praeter*. Est contra spem theologicam, si tollat formale obiectum quod est divina virtus auxiliatrix, et hoc contingit duplice. Uno modo quatenus divina virtus absolute removetur, sicut si quis speraret seu praesumeret obtinere vitam aeternam solis propriis viribus. Alio modo quatenus divinae virtuti positive detrahitur, dum ei attribuitur quod ei omnino non convenit, sicut si quis praesumeret obtinere a Deo vel veniam sine poe-

(¹) Quoad desperationem generatim animadvertes quod etsi sit minus peccatum quam infidelitas vel odium Dei, est tamen periculosius. Est, inquam, minus peccatum quam infidelitas et odium Dei, quia haec sunt contra Deum secundum quod in se est; desperatione autem, secundum quod eius bonum participatur a nobis. Est tamen periculosius, quia per spem revocamur a malis, et inducimur ad bona prosequenda; et ideo sublata spe, irrefrenate homines labuntur in vita, et a bonis operibus retrahuntur. Ita S. Thomas, Q. 20, a. 3.